

Ο μυστικός κόσμος της εικόνας της Σταύρωσης

Η Σταύρωση ως θανατική καταδίκη ήταν πανάρχαιο γεγονός γνωστό σε όλους τους λαούς. Ήταν η πλέον ατιμωτική ποινή. Στο ρωμαϊκό κράτος ήταν νομικά κατοχυρωμένη για τους μη Ρωμαίους πολίτες και κυρίως για τους σκλάβους. Η Σταύρωση του Κυρίου είναι γεγονός σημαντικό για την Ορθόδοξη Εκκλησία. Από τα πρώτα χρόνια της ζωής της η Εκκλησία περιγράφει την εμπειρία της σωτηρίας που μας χάρισε ο Σταυρός του Χριστού. Ο θάνατος του Χριστού στο Σταυρό είναι η ολοκλήρωση του λυτρωτικού του έργου πάνω στη γη. Γι' αυτόν το λόγο ο Εσταυρωμένος βρίσκεται σε κάθε ναό πίσω από την Αγία Τράπεζα και πάνω από την Ωραία Πύλη στην κορυφή του τέμπλου. Η εικόνα της Σταύρωσης έχει τη θέση της στο δωδεκάορτο, ενώ ως τοιχογραφία ιστορείται στο βόρειο μέρος του τρούλου.

Θεοφάνης ο Κρης 1549 εικόνα 1

Crucifixion, Διονύσιος 1440-1550 εικ.2

Στην εικόνα 1 κυριαρχεί ο Σταυρός του Χριστού. Αποτελείται από μία κάθετη οδό και τρεις οριζόντιες κεραίες, τη μεγάλη όπου καρφώθηκαν τα χέρια, μία μικρή ως υποπόδιο και μία άλλη ως πινακίδα που γράφει την αιτία της καταδίκης πάνω από το κεφάλι.

Η κατακόρυφος οδός έχει ένα μέρος της μέσα στη γη και το υπόλοιπο προς τα πάνω. Συμβολίζει την κάθοδο του Χριστού στον κόσμο, το πέρασμα στον Άδη και την άνοδό του στον Πατέρα μετά την Ανάσταση. Η οριζόντια μεγάλη κεραία συμβολίζει την κοινωνία των ανθρώπων και τη διάδοση του Ευαγγελίου στη γη.

Αρχικά ο Χριστός πάνω στο Σταυρό απεικονίζονταν με ανοικτά μάτια για να φανεί ότι ζει το μαρτύριο. Αργότερα όπως βλέπουμε και στις δύο εικόνες επικράτησε η απεικόνιση του Χριστού με κλειστά μάτια για να τονιστεί ότι ο Ιησούς παρέδωσε το σώμα του και όχι το πνεύμα του. Τα χέρια του είναι απλωμένα και οι παλάμες ανοικτές, σαν να προσεύχεται, σαν να αγκαλιάζει όλους τους ανθρώπους και να τους συμφιλιώνει με τον Θεό. Με τις ανοιχτές του παλάμες μας προσκαλεί να τον ακολουθήσουμε, ενώ παράλληλα προσκαλεί και το θάνατο να έλθει γιατί ο Χριστός θεληματικά έπαθε και πέθανε και όχι αναγκαστικά. Από τη δεξιά πλευρά του Χριστού φαίνεται το αίμα και το νερό που έτρεξε όταν τον λόγχισε ένας από τους στρατιώτες του για να βεβαιωθούν ότι ήταν νεκρός.

Στα δεξιά του Χριστού εικονίζονται η Παναγία και τρεις γυναίκες που την συνοδεύουν. Όλοι οι Ευαγγελιστές αναφέρονται σε αυτές. Οι δε ερευνητές της Καινής Διαθήκης συγκλίνουν ότι είναι οι τρεις γνωστές Μαρίες, η Μαρία του Κλωπά, η Μαρία η μητέρα των παιδιών του Ζεβεδαίου και η Μαρία η Μαγδαληνή, η μόνη από τις τρεις που διαφοροποιείται και αναγνωρίζεται από το κόκκινο χρώμα στο ένδυμα και τα πλούσια μαλλιά της.

Η Παναγία βρίσκεται σε ανείπωτη θλίψη, δεν αναλύεται όμως σε δάκρυα. Συμμετέχει στο πάθος με αξιοπρεπή στάση. Το αριστερό της χέρι ακουμπώντας στο μάγουλό της φαίνεται να συγκρατεί την εκδήλωση του πόνου που την κυριεύει ενώ το δεξί είναι ανοικτό σε σχήμα ικεσίας. Η Σταύρωση και ο θάνατος του Χριστού παραμένουν και για την ίδια πραγματικά μυστήριο. Όμως αυτή, παρόλο που θρηνεί, δεν αμφιβάλει και αναφωνεί “ει και Σταυρόν υπομένεις, συ υπάρχουν ο Υιός και Θεός μου”.

Στα αριστερά του Σταυρού στέκεται ο αγαπημένος μαθητής του Χριστού, ευαγγελιστής Ιωάννης. Η παρουσία του αναφέρεται από τον ίδιο, στο ευαγγέλιό του, όπου σώζει και την τελευταία επιθυμία του Χριστού, να πάρει την Παναγία ως μητέρα του στο σπίτι του. Δίπλα στον Ιωάννη εικονίζεται ο εκατόνταρχος Λογγίνος φορώντας πλουμιστή στολή και κρατώντας στρογγυλή ασπίδα. Στο κεφάλι του φέρει φωτοστέφανο γιατί εκτός από την αθωότητα του Χριστού, ομολόγησε και τη θεότητα του “αληθώς Θεού υιός ήν ούτος”.

Πίσω από το Σταυρό στο βάθος φαίνονται τα τείχη της Ιερουσαλήμ, για να μην ενοχλούν “οπτικά” το κυρίως θέμα την Σταύρωση. Στις αρχαιότερες παραστάσεις τα τείχη απουσιάζουν εντελώς.

Από τον 6ο αιώνα, στις περισσότερες εικόνες της Σταύρωσης, δεξιά και αριστερά, πάνω από το Σταυρό, ζωγραφίζονται οι προσωποποιήσεις του ήλιου και της σελήνης (εικόνα 2). Οι προσωποποιήσεις των ουρανίων σωμάτων φανερώνουν ότι όλη η φύση συμπάσχει. Άλλωστε στα Ευαγγέλια αναφέρεται ότι τη στιγμή της Σταύρωσης παρόλο που ήταν μεσημέρι, σκοτάδι σκέπασε όλη τη χώρα.

Στο Σταυρό συνυπάρχει η ζωή και η Ανάσταση, γι’ αυτό η πινακίδα πάνω από τον Χριστό γράφει “ο Βασιλεύς της Δόξης” και όχι το ιστορικό αλλά και ειρωνικό I.N.B.I. Το αναστάσιμο τροπάριο λέει “θανάτω θάνατον πατήσας”. Άρα η Σταύρωση δεν είναι αποτυχία του έργου του Χριστού αλλά πλήρης επιτυχία. Μη ξεχνάμε ότι και στον Άδη λυτρώνει τους κεκοιμημένους, αυτό άλλωστε μαρτυρεί και η ορθόδοξη εικόνα της Ανάστασης, δηλαδή η “εις Άδου κάθοδος”.

